

Utbildningsförvaltningen
Maria Flink Thunberg
0171-625486
maria.flinck-thunberg@enkoping.se

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Rapport: Forskningscirkel "Forskningslitteracitet, likvärdighet och segregation"

Förslag till beslut

Förslag till nämnden

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden tackar för rapporten.

Beskrivning av ärendet

Rapporten slutredovisar forskningscirkeln "Forskningslitteracitet, likvärdighet och segregation". Forskningscirkeln genomfördes under hösten 2021 och våren 2022 och var ett samverkansprojekt mellan Forum för samverkan (FoSam) vid Uppsala universitet och utbildningsförvaltningen i Enköping kommun. Cirkeln initierades av utbildningsförvaltningens forsknings- och utvecklings enhet, som ett led i kommunens arbete med att utveckla ett underlag till hur likvärdighet kan främjas och segregationens negativa effekter motverkas i och mellan förskolor och skolor. Forskningscirkeln leddes av Universitetslektor Hassan Sharif (Uppsala Universitet) och deltagare i cirkeln var: Carina West (VC gymnasiet/vux), Anders Härdevik (VC grundskola), Elisabeth Ståhl (VC förskola), Maria Flink Thunberg (VC SoU), Laila Riesten (doktorand), Anna Wallin (doktorand), Malin Kvist (utredare), Mats Flodin (utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden) och Johan Enfeldt (utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden).

Utbildningsförvaltningens bedömning

örutom ett stort mått av gemensamt lärande, presenterar och föreslår forskningscirkeln en modell för vidare arbete. Enligt statistik från kommunen saknar ca 12% av eleverna i kommunala skolor behörighet till gymnasiet.

Forskningscirkeldeltagarna föreslår att man tar ett gemensamt tag om dessa 12% genom att, med utgångspunkt i likvärdighet och segregation, närmare undersöka mekanismerna bakom gruppens obehörighet till gymnasiet.

Forskningscirkeldeltagarna föreslår att en av kommunens doktorander ansvarar för genomförande av denna fallstudie. Genom att koncentrera sig på dessa 12% av eleverna i Enköpings kommun, kan man få fram kunskap och djupare förståelse för de mekanismer som hindrar/försvårar att de får behörighet till gymnasiet. Dessa kunskaper kan i sin tur ge "kött och blod" åt det omfattande statistiska underlag

som finns både på kommunal och nationell nivå när det gäller elever som saknar gymnasiebehörighet. Det unika med den föreslagna fallstudien är fokus på just de ungas egna erfarenheter och upplevelser av sin skolgång. De kunskaper som fallstudien genererar kan i sin tur ligga till grund för det fortsatta arbetet för huvudmannen.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse, daterad 2022-11-08

Forskningscirkelrapport, daterad 2022-11-07

Linda Lindahl
förvaltningschef
Enköpings kommun

Maria Flink Thunberg
verksamhetschef
Enköpings kommun

Kopia till:

[Klicka här för att ange text.](#)

Forskningscirkelrapport

Likvärdighet och (skol)segregation - Enköpings kommun

HT21-VT22

Hassan Sharif

Universitetslektor i Barn- och ungdomsvetenskap, Uppsala universitet

hassan.sharif@edu.uu.se

2022-11-07

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Syftet med forskningscirkeln	3
Forskningscirkelns struktur och innehåll.....	3
Likvärdighet och segregation	5
Likvärdighet	5
Segregation.....	5
Resultatet av arbetet i forskningscirkeln.....	7
Deltagarnas reflektioner över forskningscirkelns struktur och innehåll	9
Sammanfattning.....	10
Referenser	11

Inledning

Den här rapporten handlar om en forskningscirkel om likvärdighet och segregation. Forskningscirkeln var ett samverkansprojekt mellan Forum för samverkan (FoSam) vid Uppsala universitet¹ och Enköping kommun. FoSam är en centrumbildning som syftar till att bidra till samarbete mellan universitetet och åtta kommuner: Enköping, Heby, Håbo, Knivsta, Sigtuna, Tierp, Uppsala och Östhammar (Forum för samverkan, 2021). Behovet av en forskningscirkel som vänder sig till ett antal deltagare på strategisk nivå från Enköping kommun (, verksamhetschefer, utredare kommundoktorander samt andra nyckelpositioner) plus nämndledamöter inom utbildningsnämnden initierades av Verksamhetschefen för stöd och utveckling vid utbildningsförvaltningen. Detta gjordes som ett led i kommunens arbete med att utveckla ett underlag om hur likvärdighet kan främjas och segregationens negativa effekter kan motverkas i och mellan förskolor och skolor. Underlaget är ett led i framtagandet av en långsiktig strategi för ökad likvärdighet i kommunen. En viktig utgångspunkt för detta arbete är en kartläggning av nuläget när det gäller frågor om likvärdighet och segregation i förskolor och skolor.

Syftet med forskningscirkeln

Syftet med forskningscirkel var att stärka deltagarnas forskningslitteracitet avseende segregation och likvärdighet samt identifiera utvecklingsområden och föreslå indikatorer för att analysera relationen mellan likvärdighet och segregation.² De lärdomar och insikter som nås under cirkelns gång kan sedan bli en del av kommunens långsiktiga systematiska verksamhetsutveckling.

Forskningscirkelns struktur och innehåll

Syftet med forskningscirkeln var att stärka deltagarnas forskningslitteracitet avseende segregation och likvärdighet samt identifiera utvecklingsområden och föreslå indikatorer för att analysera relationen mellan likvärdighet och segregation. De lärdomar och insikter som nås under cirkelns gång kan sedan bli en del av kommunens långsiktiga systematiska verksamhetsutveckling. Forskningscirkeln valdes och organiserades utifrån en förhoppning om att de lärdomar och insikter som diskuteras nedan kan leda till att ett helhetsgrepp kan tas om de utmaningar som Enköpings kommun står inför i det fortsatta arbetet med att analysera relationen mellan likvärdighet och segregationen. I forskningscirkeln deltog sju personer på strategisk nivå från Enköping kommun (verksamhetschefer, utredare, kommundoktorander samt andra nyckelpositioner) plus två nämndledamöter från utbildningsnämnden.

Enligt pedagogikprofessorn Sven Persson (2009, s. 7) är utgångspunkten för forskningscirkeln att "den är en pågående dialog mellan forskare och yrkesverksamma (lärare) som kan lägga en grund för att utveckla den egna praktiken. Forskningscirkel är en form av fortbildning där cirkeldeltagarna "utgör aktiv part, där reflektion och diskussion har en central roll och där anknytningen till aktuell forskning och teori är stark." (Furu & Sandvik 2019, s. 2). I processen är syftet att det ska ske en ömsesidig påverkan mellan forskare och yrkesverksamma så att båda parter förändrar sin syn på problemet.

¹ <https://www.forumforsamverkan.uu.se/>

² Forskningslitteracitet i detta sammanhang handlar om "förmågan att förstå, värdera, kritiskt granska och använda vetenskaplig kunskap" (Persson 2017, s. 5).

Resultatet av forskningscirkeln ska leda till nya kunskaper som kan användas i kommunens långsiktiga arbete med att ta fram indikatorer när det gäller frågor om likvärdighet och segregation i förskolor och skolor. I detta sammanhang kan forskningscirkelledaren upptäcka att det behövs mer forskning kring den verksamhet som bedrivits i cirkeln. I det här fallet är det viktigt att forskningscirkeln inte ska bygga på bristmodell, där det förutsätts att deltagarna "saknar en viss kunskap eller behöver tillrättavisas på ett eller annat sätt, snarare än på utvecklingsmodell" (Pihlgren, red. 2019, s. 19) som bygger på aktiv deltagande och ett undersökande förhållningsätt från deltagarnas sida.

I enlighet med Perssons (2009) och Pihlgrens (2019) resonemang har utgångspunkten för arbetet i forskningscirkeln varit att skapa ett förtroendefullt och prestigelöst klimat mellan deltagarna och forskningscirkelledaren. Intentionen har varit att utnyttja den kraft som ligger i lärande interaktion där lärandet sker i samspel och i växelverkan med varandra. En annan central utgångspunkt har varit att bidra till ett stärkt deltagarnas forskningslitteracitet och vetenskapliga förhållningsätt. Således hade samtalen i cirkelträffarna karaktären av att vara både utforskande och reflekterande och syftade till att fördjupa cirkeldeltagarnas och cirkelledarens kunskaper om relationen mellan skolsegregation och likvärdighet.

Forskningscirkeln började med att vi gick igenom förutsättningarna för cirkelns innehåll, syfte, upplägg och genomförande. Sammanlagt genomfördes tio träffar, en gång per månad över höstterminen 2021 och vårterminen 2022. Varje träff var på tre timmar och var från början planerade att vara förlagda växelvis i Enköping kommun/Uppsala universitetet, men träffarna skedde antingen digitalt med anledning av restriktionerna i samband med Covid-19 pandemin eller på plats i Enköping. Under forskningscirkelns träffar ägnade vi tiden åt att ta del av föreläsningar om relationen mellan segregation, utbildning och likvärdighet, diskuterade utbildningssociologisk och pedagogisk forskning samt statliga rapporter som på olika sätt uppmärksammar arbetet med segregation och likvärdighet i relation till förskola och skola.

För att dokumentera de kunskaper som skapades under cirkelns gång fick deltagarna också till uppgift att skriva både individuella reflektionsuppgifter och gruppuppgifter. Gemensamt för uppgifterna var att de syftade till att cirkeldeltagarna diskuterade sina erfarenheter av forskningscirkelns uppläggning och innehåll samt de kunskaper de ansåg att de har tillägnat sig under processens gång. Den övergripande frågeställning som vägledde arbetet med uppgifterna i forskningscirkeln var om cirkelns upplägg och innehåll gett (fördjupad) teoretisk förståelse för den egna praktiken som i förlängningen kan möjliggöra en förändring utifrån observerade behov.

Den första uppgiften genomfördes individuellt. Cirkeldeltagarna fick i uppgift att läsa 1–2 vetenskapliga texter om likvärdighet och segregation samt skriva en kortare text (ca 2 sidor) om indikatorer som används i verksamheten för att identifiera, åtgärda och följa upp eventuella utmaningar i förskolan och skolan och diskutera dessa i dialog med den/de valda artikeln/artiklarna. Uppgiften diskuterades med utgångspunkt i följande frågor: På vilket/vilka sätt bidrar artikeln till att öka våra kunskaper om ämnet? Hur och varför vill vi använda den valda artikeln i vårt arbete? Den andra uppgiften som delades ut halvvägs in i forskningscirkeln gick ut på att varje cirkeldeltagare skrev en reflekterande text (ca 2 sidor) om processen hittills med forskningscirkeln. Syftet med uppgiften var att uppmana och uppmuntra till reflektion över det egna lärandet i relation till innehållet i den första halvan av träffarna (och dess innehåll) i forskningscirkeln. Det tredje uppgiften som också var individuell (ca 1–2 sidor) syftade till att fånga in deltagarnas samlade reflektioner över hela cirkelns struktur och genomförande. De insikter och lärdomar som kom ur uppgifterna (tillsammans med

föreläsningar och läsning av vetenskapliga texter och statliga rapporter) ledde fram till forskningscirkeldeltagarnas förslag till ett underlag som ska fungera som en del i kommunens verksamhetsutveckling. Underlaget presenteras nedan under rubriken Resultat av arbetet i forskningscirkeln, men först en översiktlig diskussion kring begreppen likvärdighet och segregation.

Likvärdighet och segregation

Likvärdighet

Enligt Skollagen (2010:8000, 1 kap, 9§) ska "utbildning inom skolväsendet vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas." Likvärdighet har fått en central plats i den skolpolitiska debatten, samtidigt som det till viss del har blivit svårt att definiera begreppet och dess innebörd. Begreppet har diskuterats i flertalet forskningsstudier och statliga rapporter (Holmlund, Sjögren & Öckert 2019 s. 27).

Skolverket konstaterar i sin lägesbedömning av den svenska skolan (2020, s. 10) att skolegregationens negativa påverkan på likvärdigheten riskerar att

försämra skolväsendets förmåga att kompensera för elevernas skilda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Detta drabbar elever med mindre gynnsam bakgrund hårdast. Dessutom kan skolegregationen leda till stigmatisering av elever som går i skolor med mindre gynnsam socioekonomisk sammansättning. Skolegregationen kan också ha en negativ påverkan på den sociala sammanhållningen i samhället när skolan allt mindre är en plats där elever med olika bakgrund och förutsättningar möts.

Holmlund, Sjögren & Öckert (2019, s. 33) konstaterar i sin rapport att:

Skollagen (2010) fastställer att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig (Kap 1 §9). Även om det inte finns en vedertagen definition av vad en likvärdig skola innebär gör skollagen klart att: 1. "Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning" (Kap 1 §8). 2. "I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen" (Kap 1 §4 2: a stycket). 3. Kommuner ska fördela resurser efter elevers förutsättningar och behov" (Kap 2 §8b).

Efter läsning av och diskussioner kring ett begränsat urval av pedagogisk och utbildningssociologisk forskning, Skollagen och Läroplanen för de olika skolformerna enades medlemmarna i forskningscirkeln att utgå ifrån att "likvärdighet handlar om skolans kompensatoriska uppdrag. Forskningscirkeldeltagarna var intresserade av att undersöka i vilken utsträckning skolan "utjämnar skillnader mellan elever med olika förutsättningar, och därmed bidrar till målet om att alla barn ska ha lika möjligheter i livet." (Holmlund, Sjögren & Öckert 2019:40, s.33).

Segregation

Segregation beskrivs inom samhällsvetenskaplig forskning som en process där olika aktörer (inklusive barn och ungdomar) deltar, frivilligt eller påtvingat, i att skapa och återskapa rumslig, geografisk, social

(och mental) åtskillnad mellan olika grupper i samhället.³ Att skolegregationen är sammanflätad med bostads- och arbetsmarknadssegregationen är numera väl beforskat här i Sverige (se till exempel Andersson m fl. 2017; Böhlmark m fl. 2015). Den rumsliga dimensionen av segregation (boende/bostadssegregation) handlar bland annat om åtskiljande av befolkningsgrupper baserat på socioekonomisk bakgrund, etnicitet, hudfärg, religion med mera. Detta är i sin tur en viktig del i återskapandet av sociala och ekonomiska maktrelationer i samhället. Det är också så begreppet beskrivs i Nationalencyklopedin (NE): "bostadssegregation, tillstånd på bostadsmarknaden som innebär att grupper av hushåll med olika egenskaper bor geografiskt åtskilda från varandra, vanligen i stadsdelar och bostadsområden med olika fysisk och social status." (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/boendesegregation> , hämtad 2022-02-17).

Forskningen om boendesegregation uppmärksammar bland annat de processer varigenom segregationen skapas och som är särskilt diskriminerande för människor (nyanlända flyktingar och invandrare) som är födda utanför Europa och är bosatta i bostadsområden som är "inbegripna i avancerad marginalisering, områden där inkomstnivåer, ohälsotal, arbetslöshet, barnfattigdom, skolresultat visar på helt andra levnadsbetingelser och konsumtionsmöjligheter än i villaförorten eller innerstaden." (Bunar & Sernhede red. 2013, s.16). I detta sammanhang brukar man också inom forskningen prata om "rasifiering av staden" (Molina 1997, s.62) och att olika sociala grupper skapar sig själva som individer i detta rasifierade (makt)landskap (Lundström 2007, s.142). Bostadssegregationens effekter på barn- och ungas skolgång och uppkomsten av skolegregation har även uppmärksammat i diverse statliga rapporter och utredningar.

Skolegregation innebär, enligt Skolverket, "att elever med liknande socioekonomisk bakgrund och migrationsbakgrund går i samma skolor och att elever med olika bakgrund inte gör det." (Skolverkets lägesbedömning 2020, s. 76). Skolverket konstaterar i samma rapport från 2020 att:

Skolegregationen i Sveriges grundskolor har tilltagit de senaste femton åren och skolorna blir allt mer uppdelade sett till elevsammansättning. Elever med mer respektive mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund tenderar i allt större utsträckning att gå i olika skolor. Den ökade skolegregationen kan kopplas till boendesegregation men även utformningen av skolvalet har betydelse." (Skolverkets lägesbedömning 2020, s. 10).

Skolegregationens bakomliggande faktorer och konsekvenser i relation till likvärdighet och ojämlikhet har diskuterats i flertalet nationella (Bunar 2018; Bunar & Sernhede red. 2013; Sernhede & Tallberg Broman red. 2014; Dahlstedt & Fejes red. 2018), internationella forskningsstudier (Ball 2003; Bell 2007; Raveaud & Zanten 2007; Valenzuela, Bellei, & Ríos 2014) och statliga rapporter (Holmlund, Sjögren & Öckert 2019). Gemensamt för de olika nationella och internationella forskningsstudierna är att de uppmärksammar skolegregationens bakomliggande effekter och konsekvenser, skolval och skolors val av elever med utgångspunkt i sociala kategoriseringar såsom klass, genus, etnicitet (födelseland/utrikesfödda/svensk bakgrund/utländsk bakgrund) och plats. De citerade forskningsstudierna visar bland annat att det fria skolvalet och marknadsorienteringen av

³ Se till exempel Lindström (2019) för en introduktion till segregationsbegreppet samt de olika bidragen i Magnusson Turner & Andersson (red. 2008) för en mer utförlig diskussion kring segregationens olika dimensioner och konsekvenser. Se också Gustafson (2006) och de olika bidragen i Bunar & Sernhede (red. 2013) för en mer utförlig diskussion kring hur barn och ungdomar är med och skapar, återskapar och utmanar olika segregationsprocesser.

utbildningssystem bidragit till negativa konsekvenser för skolans likvärdighet och kompensatoriska uppdrag. Vidare påvisar de olika forskningsstudierna hur skolegregationen i kombination med boendesegregationen har lett till ökad ojämlikhet i samhället. Samtidigt visar statliga rapporter att:

Trenden mot ökad skolegregation har dock brutits i ett avseende: det senaste decenniets ökade invandring har medfört att en större andel skolor har elever med utrikes bakgrund idag än för 20 år sedan, och att ökningen i skolegregationen med avseende på migrationsbakgrund därmed har stannat av (Holmlund, Sjögren & Öckert 2019, s. 10).

Efter denna översiktliga diskussion kring begreppen likvärdighet och segregation följer nu ett avsnitt om forskningscirkelns struktur och innehåll.

Resultatet av arbetet i forskningscirkeln

Resultatet av forskningscirkeldeltagarnas arbete med att läsa och diskutera ett begränsat urval av aktuell forskning och gällande styrdokument samt granskning av kommunens arbete med framtagandet av indikatorer och de insikter och lärdomar som nådes under cirkelns gång redovisas nedan i form av ett förslag till en fördjupande fallstudie som fokuserar på en särskild grupp av elever som saknar behörighet till gymnasiet. Enligt statistik från kommunen saknar ca 12% av eleverna i kommunala skolor behörighet till gymnasiet. Forskningscirkeldeltagarna föreslår att man tar ett gemensamt tag om dessa 12% genom att, med utgångspunkt i fenomenen likvärdighet och segregation, närmare undersöka mekanismerna bakom gruppens obehörighet till gymnasiet. Detta arbete kan genomföras på följande sätt:

På ett övergripande plan handlar det om att huvudmannen ska skapa förutsättningar för att barn och elever ska lyckas i förskolan och skolan samt få gymnasiebehörighet, genom att sätta in "rätt" åtgärd för "rätt" grupp och förbättra det förebyggande arbetet med likvärdighet och segregation, grundad i vetenskaplig kunskap och beprövad erfarenhet. Detta i linje med aktuell forskning, skollag och gällande styrdokument. Forskningscirkeldeltagarna föreslår att studien genomförs av en av kommunens doktorander hösten 2023 (med stöd från verksamhetsansvarig för SoU, verksamhetschefer, utredare, samt andra nyckelpositioner) för fallstudiens genomförande.

Fördelen med fallstudien är att man kan studera ett begränsat antal barn och ungdomars livsvillkor i allmänhet och skolsituation i synnerhet mer ingående med hjälp av en kombination av olika metoder såsom intervjuer, observationer, brev, bilder osv (Merriam 1994; Bryman 2018). Genom att koncentrera sig på dessa 12% av eleverna i Enköpings kommun, kan man få fram kunskap och djupare förståelse för de mekanismer som hindrar/försvårar att de får behörighet till gymnasiet. Dessa kunskaper kan i sin tur ge "kött och blod" åt det omfattande statistiska underlag som finns både på kommunal och nationell nivå när det gäller elever som saknar gymnasiebehörighet. En fråga som aktualiseras i detta sammanhang är om man kan dra några generella slutsatser om likvärdighet och (skol)segregation i Enköpings kommun baserad på dessa 12 % skolresultat. Denna utmaning går att hantera genom att försöka beskriva sitt fall i förhållande till liknande fenomen på kommunal och/eller nationell nivå och genom att samla in ett gediget bakgrundsmaterial (tex familjernas, socialekonomiska status, boendeformer, föräldrars/vårdnadshavares högsta utbildningsnivå, yrkesbakgrund, migrationsbakgrund/födelseland osv) kring fallet som möjligt och på så sätt underlätta för jämförande analyser av olika elevkategorier.

Som tidigare nämnts finns det omfattande statistiskt underlag om relationen mellan likvärdighet och skolegregation på kommunal och nationell nivå (se tex Skolverkets lägesbedömning från 2020), men få studier som utgår från barn- och ungas egna perspektiv på sin skolsituation i relation till likvärdighet och segregation (Bland de fåtal svenska nationella studier som uppmärksammar barn och ungas röster i sammanhanget är Bunar & Sernhede 2013; Bunar 2018; Bunar, Hagström & Rojas 2021. Men dessa studier har i likhet med flertalet tidigare nationella forskningsstudier fokus på urbana miljöer och inte på mindre kommuner som t ex Enköping).

Det unika med den föreslagna fallstudien är fokuset på just de ungas egna erfarenheter och upplevelser av sin skolgång. Således bör fallstudien utgå ifrån forskningen inom barn och ungdomsvetenskap och bygga på samt integrera kunskaper från olika discipliner (t ex sociologi, pedagogik, och socialt arbete) och bland annat ha barn och ungdomars utveckling, lärande, livsvillkor och kamratkulturer i fokus. I linje med forskningen (se tex Johansson och Sorbring red. 2018, s. 18), kan fallstudien betrakta barn och unga som aktiva agenter och sträva efter att studera dem i sina autentiska livssituationer. Samtidigt gäller det att vara medveten om att barn och ungas aktörskap och agens inte får förväxlas med diskussionen om "det kompetenta barnet med förmåga till att ta beslut, planera och påverka sin utveckling i rätt riktning" (Johansson och Sorbring red. 2018, s. 20). Olika individuella, relationella, socioekonomiska och kulturella förutsättningar kan vara både begränsande och stödjande i barns och ungdomars aktörskap och i detta sammanhang är utbildningssystemet högst delaktigt i formandet av olika individer och är en central arena för social- och kulturell reproduktion (ifrån Bourdieu och Passeron 2008).

Utbildningssociologisk forskning visar att ojämlika utbildningsvillkor får betydelse för barn och ungdomars känsla av tillhörighet och gemenskap med övriga elever, vilket i sin tur inverkar på deras inställning till utbildning och skolprestationer. Ojämlig fördelning av utbildnings- och kulturresurser reproduceras till nästa generation så att högutbildade familjers elever går längre utbildningar och lågutbildade familjers elever går kortare utbildningar (Lidegran 2009; Palme 2008; Sandell 2007; SOU 2006:40; Bjurström 1997). Samtidigt ger utbildningssystemet barn och ungdomar (och vuxna) möjlighet till att "gå utanför de sociala och språkliga kartor som deras olika ursprung har ritat upp för dem" (Einarsson, 2004, s. 299). I detta sammanhang är följande frågor relevanta att ställa: Vilka skydds- respektive riskfaktorer är det som formar, villkorar och möjliggör de ungas skolgång? Vilka erfarenheter har de unga t ex av migration, skolbyte, diskriminering, rasism, utanförskap, känsla av tillhörighet till olika sammanhang (skola, bostadsområde osv)? Hur ser kamratkulturen ut bland målgruppen? Fritidsaktiviteter – online och i "verkligheten"? Vilka förväntningar har/hade de unga på vuxna i sin omgivning i allmänhet och i skolan i synnerhet? Genom att fånga in de ungas egna uppfattningar om och upplevelser av faktorer som kan ha lett till obehörighet till gymnasiestudier kan fallstudien ge fördjupad kunskap om hur de 12% tänker om och erfar sin skolgång i allmänhet och tankar kring betyg i synnerhet. Detta blir särskilt relevant att undersöka då betyg "ger nyckeln till insikter om hur individer och sociala grupper använder utbildningssystemet" (Lidegran 2009, s. 11). De kunskaper som fallstudien genererar kan i sin tur ligga till grund för det arbete som "huvudmän, rektorer, lärare och annan personal kan göra för att höja kvaliteten i undervisningen och för att bättre möta barns och elevers olika behov." (Skolverkets lägesbedömning 2020, s. 11).

Efter genomgången av resultatet av arbetet i forskningscirkeln ägnas nästa avsnitt åt deltagarnas reflektion över forskningscirkelns struktur och innehåll.

Deltagarnas reflektioner över forskningscirkelns struktur och innehåll

I deltagarnas allmänna beskrivningar (i individuella uppgifter och utvärderingar) av forskningscirkelns struktur och innehåll framträder i allmänhet en positiv bild av deras uppfattning om forskningscirkeln och de kunskaper de har tillägnat sig under processens gång. De säger att de är generellt nöjda med forskningscirkeln. En av cirkeldeltagarna (D1) skriver i utvärderingen av forskningscirkeln att

På det stora hela så har jag uppskattat vår dialog kring begreppen likvärdighet kopplat till segregation. Vår gemensamma upptäckt att vi saknar nuläge/indikatorer kopplat till detta. Formen som sådan har varit ett bra sätt att ges möjlighet att tillsammans fördjupa sig kring ett gemensamt innehåll. Vidare så har den (forskarcirkeln, *min notering*) bidragit till att fler frågor kring likvärdighet och segregation har väckts och insikt i att det är ett område som vilket fall jag behöver än mer kunskap kring.

En annan av deltagarna (D2) skriver att forskningscirkeln har varit *"intressant, mycket givande diskussioner utifrån olika perspektiv."* Vidare skriver hen att det har varit *"bra mix med föreläsningar, litteratur och diskussionerna"* och hen har via forskningscirkeln fått nya kunskaper om relationen mellan likvärdighet och segregations olika dimensioner. Deltagare tre (D3) resonerar på ett liknande sätt och tillägger att

Cirkeln har definitivt gett mig kunskaper och insikt. Min bild var att jag var insatt, ja till och med kunnig. Den bilden är nedmonterad. Jag hade starka uppfattningar men inte så mkt kunnande. Utifrån uppdraget kopplat till kommunal huvudman så är insikten att vi inte har något validerat nuläge ...och att resan till att skaffa sig ett nuläge inte är helt okomplicerad.

Deltagare sju skriver att *"När jag började var jag ju väldigt ny så det här var för mig ett väldigt bra tillfälle att få fördjupa mig"*. (D7)

Vidare lyfter flertalet av forskningscirkeldeltagarna fram representationen från hela styrkedjan inom utbildningsförvaltningen som en viktig förutsättning för att ge legitimitet åt arbetet med att undersöka mekanismerna bakom olika barn- och elevgruppers utbildning i relation till likvärdighet och segregation samt nå en konsensus över att *"komplexiteten i frågan inte landat i handlingsförklaring utan resulterat i ett gemensamt förslag till nästa konkret steg"* (D3). Diskussionerna mellan tjänstemännen och de förtroendevalda lyft fram som givande och har hjälpt deltagarna att få djupare förståelse för varandras perspektiv i arbetet med barn och ungas skolgång: *"Jag tycker det varit bra att få diskutera frågor om likvärdighet och segregation med både politik och tjänstemän på förvaltningen"* (D7). Kommentarer som *"Att möta politiken på detta sätt har varit mycket givande. Upplever att vi närmat oss varandra"* (D4) och *"Bra för oss förtroendevalda att få vara med"* (D6) och *"Den [forskningscirkeln, min notering] har gett mig nya perspektiv, mycket intressant och givande att olika professioner och funktioner inkluderats i cirkeln"* (D5), är ytterligare exempel på att det de sågs som en styrka med representation från hela styrkedjan.

Samtidigt beskriver tre av deltagarna att de i början upplevde det som svårt och frustrerande att

inte riktigt veta vad arbetet ska mynna ut i. Vilka ställningstaganden har vi faktiskt gjort? Upplevelse av att det har böljat fram och åter, från att å ena sidan ha en något klar bild till att å andra sidan känt förvirring" (D1).

En annan deltagare (D4) upplevde tempot i träffarna som *"lågt och stundtals frustrerande"* (D4). Ytterligare en deltagare (D7) skrev att hen *"upplevt syftet rätt oklart och att det varit lite ostrukturerat. Det skapade frustration under cirkelns gång"* (D7).

Sammanfattningsvis visar ovan diskuterade citat från flertalet av forskningscirkelns deltagare att de har, med hjälp av aktuell forskning och diskussionerna i samband med cirkelträffarna, fått fördjupade kunskaper och insikter om likvärdighet och segregation. Således kan man hävda att forskningscirkeln har bidragit till att utveckla gruppens ”kunskap, förhållningssätt, handlingsmönster samt professionella självförtroende, självkänsla och kollegialitet” (Furu & Sandvik 2019, s.1).

Sammanfattning

Den här rapporten handlar om en forskningscirkel om likvärdighet och segregation. Forskningscirkeln var ett samverkansprojekt mellan Forum för samverkan (FoSam) vid Uppsala universitet och Enköping kommun. Syftet med forskningscirkeln var att stärka deltagarnas forskningslitteracitet avseende segregation och likvärdighet samt identifiera utvecklingsområden för att analysera relationen mellan likvärdighet och segregation.

Behovet av en forskningscirkel som vänder sig till ett antal deltagare på strategisk nivå från Enköping kommun (verksamhetschefer, utredare, kommundoktorander samt andra nyckelpositioner) plus nämndledamöter inom utbildningsnämnden initierades av Verksamhetschefen för stöd och utveckling vid utbildningsförvaltningen som ett led i kommunens arbete med att utveckla ett underlag om hur likvärdighet kan främjas och segregationens negativa effekter motverkas i och mellan förskolor och skolor. Underlaget är ett led i framtagandet av en långsiktig strategi för ökad likvärdighet i kommunen. En viktig utgångspunkt för detta arbete är en kartläggning av nuläget när det gäller frågor om likvärdighet och segregation i förskolor och skolor. De lärdomar och insikter som har nåts under cirkelns gång kan sedan bli en del av kommunens långsiktiga systematiska verksamhetsutveckling.

När det gäller min roll som forskningscirkelledare har jag varit mån om att, med vägledning av Furu & Sandvik (2019, s. 5), ”*facilitera forskningscirkelns process genom att stimulera till reflektion och diskussion, bidra med teoretiska element (t.ex. facklitteratur och vetenskapliga artiklar) och genom att bidra med kunskap om forskningsprocessens huvudelement*”. Samtidigt har jag också haft ambitionen att lära mig mer om cirkeldeltagarnas olika verksamhetsområden och diskussionerna med dem har bidragit till att öka mina kunskaper (praktiklitteracitet)⁴ om kommunens arbete med utbildningsfrågor på strategisk nivå. Detta har i sin tur lett till att jag har fått fördjupad förståelse för cirkeldeltagarnas arbete med likvärdighet och segregation i Enköpings kommun.

⁴ Forskares praktiklitteracitet ”kan sägas innebära att forskningen behöver ha en lyhördhet och förståelse av lärares praktik, kunskapsbas och villkor. (Skolverket 2020, s. 60).

Referenser

- Andersson, Roger., Franzén, Matz., Hedman, Lina., & Lindberg, Hans. (2017). *Segregation. Vad menas och hur mäts den?* Forskning i korthet: Stockholm: Forte. <https://forte.se/app/uploads/2017/05/fik-nr-9-webbboendesegregation.pdf>
- Ball, Stephen J. (2003). *Class strategies and the education market: the middle classes and social advantage*. London: Routledge Falmer.
- Bell, C. A. (2007). Space and place: Urban parents' geographical preferences for schools. *The Urban Review*, 39(4), 375–404.
- Bjurström, Erling (1997). *Högt & lågt smak och stil i ungdomskulturen*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (2014). *Reproduktionen bidrag till en teori om utbildningssystemet*. Johanneshov: MTM.
- Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan Stockholm: Liber
- Bunar, N. (2018) Likvärdighet – samhällets löfte till ungdomar! Hur segregationen urholkar likvärdigheten med en hållbar skolutveckling befrämjar den., I Thomas Johansson & Emma Sorbring red. *Barn- och ungdomsvetenskap: grundläggande perspektiv*. 1: a uppl. Stockholm: Liber, s. 392–405.
- Bunar, Nihad & Sernhede, Ove (red.) (2013). *Skolan och ojämlikhetens urbana geografi: om skolan, staden och valfriheten*. Göteborg: Daidalos.
- Bunar, Nihad, Hagström, Mirjam & Rojas, Carlos (2021). Barn och ungdomar i stadens olikheter: om segregation, gränser och möjliggörande interventioner i det uppdelade urbana rummet. Första utgåvan [Stockholm]: Natur & Kultur
- Böhlmark, Anders, Holmlund, Helena & Lindahl, Mikael (2015). *Skolsegregation och skolval*. Uppsala: Uppsala universitet: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).
- Dahlstedt, Magnus & Fejes, Andreas (red.) (2018). *Skolan, marknaden och framtiden*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.
- Einarsson, Jan (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Furu, Ann-Christin & Sandvik, Märta. (2019), 'Att stöda pedagogers relationella professionalism genom forskningscirklar', *Nordisk Barnehageforskning*, vol. 18, no. 1, pp. 1–16.
- Gustafson, Katarina (2006). *Vi och dom i skola och stadsdel: barns identitetsarbete och sociala geografier*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Holmlund, Helena, Sjögren, Anna & Öckert, Björn (2019). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan: bilaga 7 till Långtidsutredningen 2019*, SOU 2019:40. Stockholm: Norstedts juridik. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/08/sou-201940/>
- Johansson, Thomas & Sorbring, Emma (red.) (2018). *Barn- och ungdomsvetenskap: grundläggande perspektiv*. Stockholm: Liber.

- Lidegran, Ida (2009). *Utbildningskapital: om hur det alstras, fördelas och förmedlas*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Lindström, Jonas (2019). *Segregation*. Första upplagan Stockholm: Liber.
- Lundström, Catrin (2007). *Svenska latinas: ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Magnusson Turner, Lena & Andersson, Eva (2008). *Den delade staden*. 2., bearb. uppl. Umeå: Boréa.
- Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Molina, Irene (1997). *Stadens rasifiering: etnisk boendesegregation i folkhemmet*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Nationalencyklopedin, *boendesegregation*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/boendesegregation> (hämtad 2022-02-17).
- Palme, Mikael (2008). *Det kulturella kapitalet: studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Persson, Sven. (2009). *Forskningscirklar: en vägledning*. Malmö: Resurscentrum för mångfaldens skola, Avdelningen barn och ungdom, Malmö stad.
- Pihlgren, Ann S. (red.) (2019). *Casemetodik för lärare: att överbrygga klyftan mellan teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Raveaud, M., & Zanten, A. V. (2007). Choosing the local school: middle class parents' values and social and ethnic mix in London and Paris. *Journal of education policy*, 22(1), 107–124.
- Sandell, Anna (2007). *Utbildningssegregation och självsortering: om gymnasieval, genus och lokala praktiker*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Sernhede, Ove & Tallberg Broman, Ingegerd (2014). *Segregation, utbildning och ovanliga lärprocesser*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Skollagen (2010:800): med Lagen om införande av skollagen (2010:801)*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Skolverket (2020). *Att ställa frågor och söka svar: samarbete för vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2020). *Skolverkets lägesbedömning 2020*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverkets lägesbedömning 2020*. (2020). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2020/skolverkets-lagesbedomning-2020>
- Statens offentliga utredning: Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2006). *Utbildningens dilemma: demokratiska ideal och andrafierande praxis: rapport SOU2006:40*. Stockholm: Fritze
- Valenzuela, J. P., Bellej, C., & Ríos, D. D. L. (2014). Socioeconomic school segregation in a market-oriented educational system. The case of Chile. *Journal of education Policy*, 29(2), 217-241.